

Een subsidieregeling voor een impuls
van **groenblauwe** dooradering in het
agrarisch gebied van Nederland

maart 2025

Een subsidieregeling voor een impuls van groenblauwe dooradering in het agrarisch gebied van Nederland

Uitgevoerd door:

Carlo Braat, Coördinatiepunt Landschapsbeheer Brabants landschap

i.s.m. Gerrit-Jan van Herwaarden (LandschappenNL), Gertjan Sengers (Vereniging Nederlands Cultuurlandschap), Ronald Krabbenbos en Gerke Brouwer (Landschap Overijssel), Foppe van der Meer (Landschapsbeheer Friesland), Sarah Westenburg (BoerenNatuur) en Wico Dieleman (ZLTO)

1 maart 2025

Dit rapport vormt één van de bouwstenen voor de instrumentenkoffer die een impuls moet gaan geven aan de realisatie van nieuwe groenblauwe dooradering op landbouwgronden in Nederland. Het Ministerie van LNV en het Van Gogh Nationaal Park hebben de ontwikkeling van de instrumentenkoffer financieel ondersteund.

Inhoud

Inhoudsopgave

Inleiding	5
Samenvatting	6
1. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en regelingen in register BIJ12	9
1.1 Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer	9
1.2 Regelingen in register BIJ12	12
1.2.1 Catalogus Groenblauwe Diensten.....	12
1.2.2 Dienstenbundel Overijssel.....	14
1.2.3 Subsidieregeling Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant.....	16
1.3 Overeenkomsten en verschillen ANLb, Overijsselse en Brabantse regeling.....	18
2. Format voor subsidieregeling groenblauwe dooradering	20
2.1 Streefbeeld subsidieregeling.....	20
2.2 Toelichting subsidiabele kosten.....	22
2.2.1 Aanleg en herstel	22
2.2.2 Beheer	22
2.2.3 Gederfde inkomsten	23
2.2.4 Herwaardering/gedeeltelijke afwaardering landbouwgrond.....	23
2.2.5 Grondbank en kavelruil	24
2.2.6 Kleinschaligheidstoeslag.....	25
2.3 Contractduur.....	27
2.4 Doelen vertalen naar inzet middelen en beheerpakketten.....	27
2.5 Uitvoering en financiering regelingen.....	31

3.	Advies inhoud en uitvoering subsidieregeling voor groenblauwe dooradering	33
3.1	Inhoud en toepassing regeling	33
3.2	Uitvoering regeling	33

Inleiding

In het kader van de opzet van een instrumentenkoffer voor groenblauwe dooradering kan een subsidieregeling een belangrijk onderdeel zijn. Er is een analyse uitgevoerd naar alle bestaande regelingen in Nederland die gericht zijn op de aanleg en/of het beheer van groenblauwe dooradering op landbouwgronden.

Een belangrijke regeling is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb), onderdeel van het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL). Via het SNL verlenen provincies subsidie aan 40 agrarische collectieven (verenigd in BoerenNatuur) voor het beheer van onder meer landschapselementen die invulling geven aan de groenblauwe dooradering.

In aanvulling op dit stelsel, bekend als ANLb, zijn er diverse andere regelingen die veelal die of een incidenteel karakter hebben, bijvoorbeeld regeling Ministerie LNVN 2024/2025) en/of ze zijn vaak alleen gericht op de aanleg of het herstel van landschapselementen. Soms ook in kleine specifiek benoemde gebieden. Met deze regelingen waar vooral de landschapsbeheerorganisaties, die samenwerken in LandschappenNL, mee werken zijn tienduizenden landschapsprojecten gerealiseerd bij met name particuliere grondeigenaren. Hiermee is in diverse gebieden een grote impuls gegeven aan de landschappelijke kwaliteit en biodiversiteit van gebieden. Het is van groot belang dat deze regelingen blijven bestaan of dat provincies zo'n regeling gaan open stellen.

De ervaring leert dat deze regelingen voor een agrariër meestal weinig perspectief bieden omdat maar een deel van de kosten vergoed kan worden en er dus geen bijdrage is voor meerjarig beheer en voor gederfde inkomsten.

Er zijn maar enkele structurele regelingen met een breder palet aan vergoedingen die door een landelijke adviescommissie van BIJ12 zijn goedgekeurd. De laatste paar jaar zijn een aantal nieuwe regelingen goedgekeurd door de landelijke adviescommissie. In de provincies Overijssel en Noord-Brabant wordt in aanvulling op het ANLb al meer dan 15 jaar gewerkt met een subsidieregeling voor agrarisch en particulier landschapsbeheer.

In deze notitie worden de belangrijkste regelingen benoemd die meerdere vergoedingscomponenten kennen en op basis van de analyse van diverse regelingen is een format uitgewerkt voor een subsidieregeling voor groenblauwe dooradering in Nederland die aantrekkelijk moet zijn voor particuliere grondeigenaren en agrariërs.

Samenvatting

In Nederland zijn de afgelopen decennia tienduizenden, overwegend kleine projecten, gerealiseerd die een bijdrage hebben geleverd aan de groenblauwe dooradering. De financiering kwam en komt van Europese (POP en Interreg), provinciale en gemeentelijke regelingen en regelingen van waterschappen. De landschapsbeheerorganisaties, vertegenwoordigd in LandschappenNL, speelden en spelen een belangrijke rol bij deze projecten. Het zijn vooral de particuliere grondeigenaren die met deze regelingen worden bereikt. De ervaring leert dat deze regelingen die vaak een focus hebben op één onderdeel, namelijk de aanleg, niet aantrekkelijk genoeg zijn voor agrariërs om aan de slag te gaan met de aanleg van nieuwe landschapselementen op hun bedrijf. Hiervoor is meer nodig.

Een belangrijke landelijke regeling voor het beheer van landschapselementen is het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, onderdeel van het Subsiestelsel Natuur en Landschap (SNL). In dit stelsel dat op 1 januari 2016 is ingegaan spelen 40 agrarische collectieven, vertegenwoordigd in BoerenNatuur, een belangrijke rol met ruim 11.000 deelnemers en 13.000 hectare aan contracten voor elementen die onderdeel zijn van de groenblauwe dooradering. De regeling kent echter alleen de componenten beheer en gedeelde inkomsten (alleen voor randen).

Naast het ANLb zijn er 7 provinciale regelingen die zijn goedgekeurd door de landelijke Adviescommissie Catalogus Groenblauwe Dooradering. Deze regelingen kennen vaak componenten die het ANLb niet heeft zoals een vergoeding voor aanleg en een vergoeding voor herwaardering/gedeeltelijke afwaardering van landbouwgrond. De Subsidieregeling Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant, opgestart in 2007, is op dit moment de meest complete regeling voor wat betreft het aantal subsidiabele activiteiten.

De Landschapsfondsen in Overijssel (SGBDO, SKS, SPLIJ en LE) die werken aan Groene en Blauwe Diensten zijn in 2008 opgericht. Tot 2016 zijn de gezamenlijke fondsen gevuld tot een bedrag van ongeveer 65 miljoen. De regeling richt zich op beheer van landschapselementen, waarbij aanleg en herstel ook mogelijk is.

Een belangrijk onderdeel van de regelingen zijn de veldadviseurs die adviezen geven aan grondeigenaren over de mogelijkheden van de regelingen en waar nodig grondeigenaren ontzorgen bij het indienen van een subsidieaanvraag. De veldadviseurs zijn 'het gezicht van de regeling' en een onmisbare schakel om tot resultaten te komen.

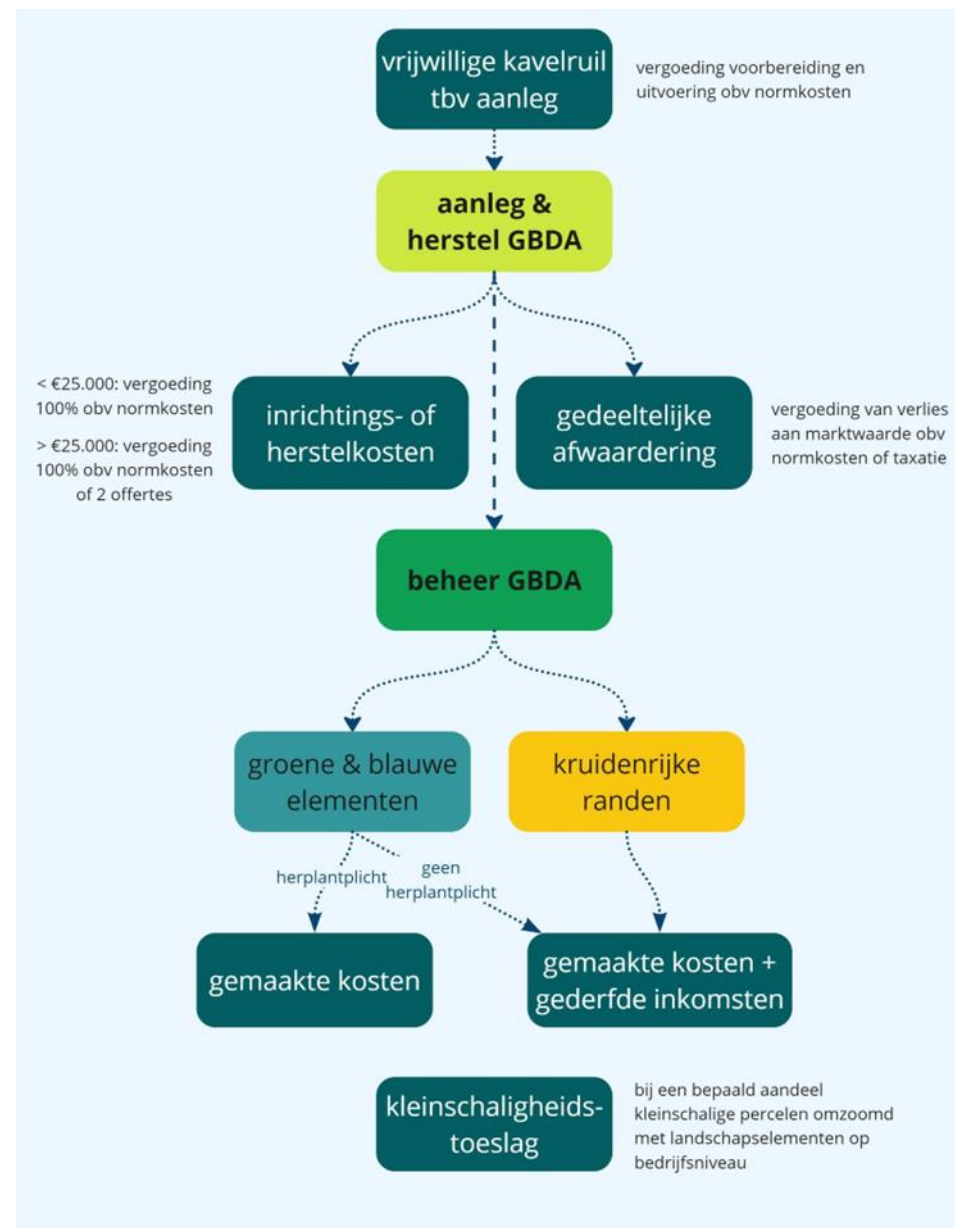
Om een impuls te geven aan de aanleg van nieuwe landschapselementen op landbouwgronden is een veel uitgebreidere regeling nodig met veel meer subsidiabele activiteiten zoals:

- Bijdrage voor kavelruil;
- Bijdrage voor aanleg en herstel;
- Bijdrage voor herwaardering/gedeeltelijke afwaardering landbouwgrond;
- Bijdrage voor langjarig beheer;
- Bijdrage voor gedeelde inkomsten;
- Bijdrage voor kleinschaligheid (kleinschaligheidstoelag).

Op dit moment hebben de contracten in het ANLb en de door de Adviescommissie CGBD een looptijd van 6 jaar. De beheercontracten van de landschapsfondsen in Overijssel hebben een looptijd van 21 of 30 jaar.

BoerenNatuur, een samenwerkingsverband van 40 agrarische collectieven in Nederland die het ANLb uitvoeren, streeft naar een contractduur van meer dan 15 jaar, in sommige gevallen bij voorkeur 20 à 30 jaar (denk aan landschapselementen).

Het ministerie van LNV heeft op 18 december 2024 een Kamerbrief gepubliceerd met extra aanpassingen van het Nationaal Strategisch Plan voor 2025. Het was al mogelijk om 12-jarige contracten af te sluiten, maar per 2025 is het mogelijk om 20-jarige ANLb-contracten af te sluiten.

Binnen een nieuwe regeling is een bepaalde flexibiliteit nodig met betrekking tot inzet van middelen en beheerpakketten. Sommige gebieden hebben nu eenmaal een hogere prioriteit m.b.t. de versterking van de groenblauwe dooradering dan andere gebieden. Hier kan op gestuurd worden door bijvoorbeeld te werken met een subsidiekaart met aanduiding van subsidiabele activiteiten per gebied op basis prioriteit vanuit beleidskaders. In gebieden met hele hoge prioriteit moeten bijvoorbeeld alle onderdelen van een regeling worden opengesteld terwijl in gebieden met een lagere prioriteit alleen de onderdelen aanleg en herstel en beheer opengesteld kan worden.

Een collectieve subsidieaanvraag, ingediend door een agrarisch collectief namens een groep van grondeigenaren bij de provincie waarin het collectief werkzaam, is op dit moment in Nederland de werkwijze die het meest wordt toegepast. De provincie verleent op basis van een collectieve subsidieaanvraag van een collectief een subsidiebeschikking aan het collectief en het collectief zorgt voor de verdere afwikkeling richting de deelnemers, zoals het afsluiten van beheercontracten, het voeren van een kwaliteitscontrole en de uitbetaling van de deelnemers. De ervaring bij het ANLb leert dat de organisatiekosten bij uitvoering door een agrarisch collectief enorm gedaald zijn t.o.v. de periode voor 2016 waarbij de rijksoverheid de regeling uitvoerde. De uitvoeringskosten in Overijssel waarbij 4 landschapsfondsen de uitvoering verzorgen zijn ook relatief laag.

Indien de regeling de component herwaardering/gedeeltelijke afwaardering bevat heeft het agrarisch collectief de rol van intermediair en legt de provincie de afspraken met de grondeigenaar vast in een Kwalitatieve Verbintenis en betaalt de grondeigenaar uit.

De focus van het ANLb ligt op dit moment vooral op het beheer. De aanleg van nieuwe groenblauwe dooradering is nu een beperkt onderdeel van het ANLb (alleen de randen). Gelet op de wens vanuit overheden om een impuls te gaan geven aan de realisatie van nieuwe groenblauwe dooradering op landbouwgronden is aanvullende kennis nodig bij de meeste agrarische collectieven. De landschapsbeheerorganisaties, die samenwerken in LandschappenNL, en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) zijn experts op het gebied van groenblauwe dooradering. Met hun advies en financiële ondersteuning zijn tienduizenden projecten gerealiseerd. Het advies is dat van deze expertise maximaal gebruik gemaakt gaat worden en dat de agrarische collectieven, landschapsbeheerorganisaties en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap nauwer gaan samenwerken om gezamenlijk het beste resultaat voor Nederland op gebied van groenblauwe dooradering te realiseren.

1. Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer en regelingen in register BIJ12

1.1 Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer

Provinciale regeling gefinancierd door Ministerie van LNV en Europese Unie (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid)

Het ANLb wordt gefinancierd door het Ministerie van LNV, de waterschappen en de Europese Unie (pijler 2 Gemeenschappelijk Landbouwbeleid). De provincies voeren de regeling uit en de kaders voor de regeling zijn vastgelegd in het Nationaal Strategisch Plan en de provinciale Natuurbeheerplannen. Op dit moment is jaarlijks een budget van circa 120 miljoen euro beschikbaar voor het afsluiten van beheercontracten met grondgebruikers voor aangepast beheer op agrarische gronden. Een deel van het budget wordt ingezet voor beheercontracten voor het elementen die een bijdrage leveren aan de groenblauwe dooradering (zie tabel 1).

Agrarische leefgebieden en een collectieve gebiedsaanvraag

Op 1 januari 2016 is het nieuwe stelsel voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) in werking getreden. In dit nieuwe stelsel hebben zogenaamde collectieven, verenigd in BoerenNatuur, de rol van de overheid voor een groot deel overgenomen. Namens een groep deelnemers dienen de collectieven een gebiedsaanvraag in bij de provincie waar hun collectief actief is. De kaders voor het indienen van een gebiedsaanvraag zijn vastgelegd in het provinciale Natuurbeheerplan. In dit plan zijn de 3 agrarische leefgebieden (open grasland, open akkerland en dooradering) begrensd en er zijn criteria per leefgebied opgenomen waaraan voldaan moet worden. Zoals de oppervlakte van een gebied waar maatregelen uitgevoerd moeten worden en de bedekking van bepaalde beheerfuncties/beheerpakketten.

Back- en frontoffice

De back- en frontoffice worden beiden ingevuld door de collectieven. De 40 collectieven werken met een kwaliteitshandboek en zijn in opdracht van de provincie gecertificeerd door certificeringscommissie Bij12. De collectieven werken met veldadviseurs die adviezen geven aan potentiële deelnemers en beheercontracten afsluiten met deelnemers. Via een jaarlijks op te stellen schouwplan wordt de schouw uitgevoerd in opdracht van collectief. De jaarlijkse uitbetaling van de beheervergoeding aan de deelnemers wordt ook uitgevoerd door de collectieven.

De 40 collectieven werken allemaal met een landsdekkend administratiesysteem bekend als SCAN-ICT. Het SCAN-ICT systeem bestaat uit vier delen: SCAN-GIS, SCAN-Office, SCAN-Financieel en www.mijnboerenatuur.nl. In SCAN-GIS (het geografische informatiesysteem) tekent het collectief per boer, per perceel in op een kaart welk beheer waar uitgevoerd wordt. Al deze individuele contracten bij elkaar opgeteld, komen overeen met de afspraken die het collectief met de provincie heeft gemaakt.

Vergoedingen en beheerpakketten voor groenblauwe dooradering

BoerenNatuur heeft een groot aantal beheerpakketten met pakketvarianten uitgewerkt met bijkomend tarief (beheervergoeding). Het kan gaan om vollelvelds beheerpakketten voor aangepast grasland- of akkerbeheer of om lijn- of puntvormige elementen die invulling geven aan de groenblauwe dooradering. Het ANLb kent een beheervergoeding voor houtige landschapselementen en natte landschapselementen en een vergoeding voor beheer en gedeerde inkomsten voor randenbeheer. De aanleg van landschapselementen en een eventuele afwaardering van grond zijn op dit moment geen onderdeel van het ANLb (zie tabel 1)

Tabel 1: Inhoud en uitvoering ANLb in hoofdlijnen

Gebied	Naam subsidieregeling	Subsidiabele kosten					Subsidiabele elementen			Reikwijdte regeling	Berekening subsidiabele kosten voor deelnemer	Uitvoerder regeling	Wie kan subsidie aanvragen
		Aanleg	Beheer	Herstel	Gedeerde inkomsten	Afwaardering landbouw grond	Groene elementen	Blauwe elementen	Kruidenrijke randen				
Nederland	Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL): het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer is onderdeel van dit stelsel				randen		10 beheerpakketten (hoofdtypen) die uitgewerkt zijn in diverse pakketvarianten	4 beheerpakketten (hoofdtypen) die uitgewerkt zijn in diverse pakketvarianten	7 beheerpakketten (hoofdtypen) die uitgewerkt zijn in diverse pakketvarianten	3 agrarische leefgebieden zoals begrensd in provinciale Natuurbeheerplannen	In regeling wordt gewerkt met landelijke adviestarieven voor pakketvarianten.	Provincie (verstrekkt subsidie aan agrarisch collectief op basis van gebiedsaanvraag) en agrarisch collectief (sluit beheercontract en af en betaalt deelnemers uit)	40 agrarische collectieven

Beheercontracten voor groenblauwe dooradering

In 2023 was voor ruim 13.000 hectare aan beheercontracten afgesloten voor elementen die onderdeel zijn van de groenblauwe dooradering (zie tabel 2). Kruidenrijke grasland- en kruidenrijke akkerranden zijn qua oppervlakte de belangrijkste elementen. Gebieden waar in verhouding met andere gebieden heel veel landschapselementen onder beheer zijn via het ANLb zijn de Noordelijke Friese Wouden en Zuid-Limburg. In het eerste gebied met duizenden kilometers aan houtwallen en elzensingels voor ruim 70% van alle elementen een beheercontract via het ANLb afgesloten.

Ruim 11.000 deelnemers

In Nederland hebben de 40 agrarische collectieven met ruim 11.000 grondeigenaren een beheercontract afgesloten. Een deel daarvan heeft betrekking op het beheer van groene en blauwe landschapselementen (zie tabel 2).

Tabel 2: Oppervlakten elementen groenblauwe dooradering (in hectares) met beheercontracten via ANLb in 2023

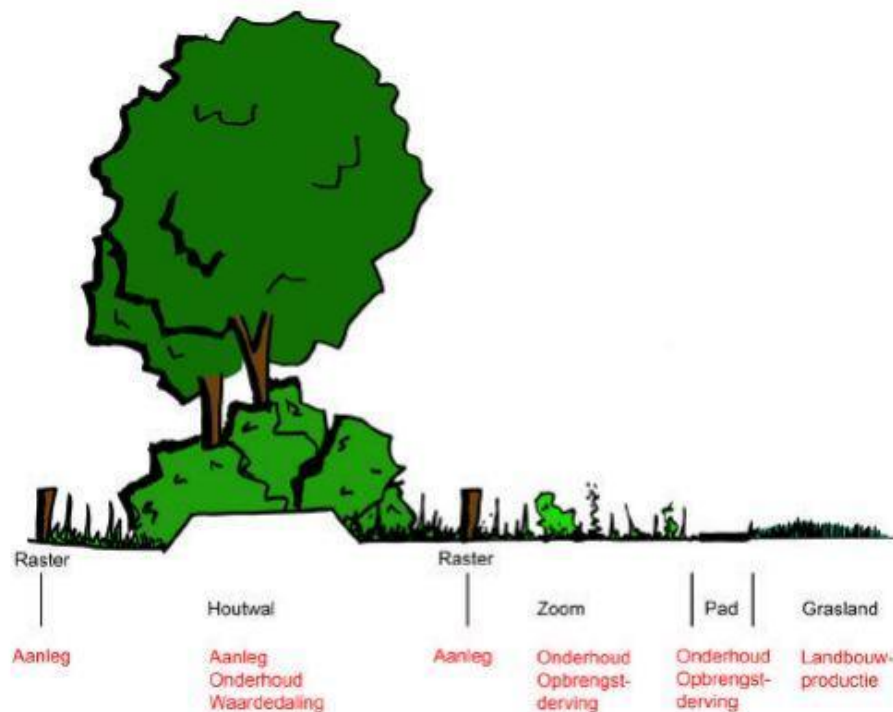
randenbeheer	
kruidenrijke graslandrand	1.128,79
botanische graslandrand	3.243,59
insectenrijke graslandrand	14,06
kruidenrijke akkerrand	3.649,24
bloemenblok	611,34
keverbank	11,03
kievitstrook	33,48
subtotaal	8.692
natte landschapselementen	
poel en klein historisch water	68,13
natuurvriendelijke oever	45,94
rietzoom/-perceel	16,25
duurzaam slootbeheer	2.357,67
subtotaal	2.488
houtige landschapselementen	
hakhoutbeheer	690,21
bomenrijen	79,53
knip-/scheerheg	71,05
struweelhaag	71,36
struweelrand	53,32
bomen	8,86
boomgaard	835,34
hakhoutbosje	130,38
griendje	3,31
bosje	190,89
subtotaal	2.134
totaal aantal ha GBDA	13.314
% van totaal ANLb-beheer	10%

In gebied Noordelijke Friese Wouden is een mooi samenhangend geheel met landschapselementen. Voor meer dan 50% van alle landschapselementen ontvangen eigenaren een vergoeding voor het beheer via het ANLb

1.2 Regelingen in register BIJ12

1.2.1 Catalogus Groenblauwe Diensten

gederfde inkomsten en afwaardering van landbouwgrond.

Buiten deze regelingen zijn er nog veel meer regelingen van provincies en gemeenten maar in beginsel zijn deze regelingen niet staatssteunproof. Het advies is om deze regelingen ook goed te laten keuren door Adviescommissie CGBD.

Provincies, waterschappen en gemeenten kunnen maatregelen gericht op natuur, landschap, cultuurhistorie, recreatie of waterbeheer subsidiëren, met een regeling die is gebaseerd op de Catalogus Groenblauwe Diensten (CGBD).

De catalogus bevat een grote hoeveelheid mogelijke maatregelen met maximumvergoedingen en is goedgekeurd door de Europese Unie (EU). Als de regeling in concept klaar is, wordt hij voorgelegd aan de Adviescommissie Catalogus Groenblauwe Diensten (CGBD). Wanneer de Adviescommissie positief adviseert over de regeling en bijbehorende diensten en vergoedingen, wordt deze opgenomen in het register met regelingen die onder de Catalogus Groenblauwe Diensten vallen. De subsidieregeling hoeft dan door de provincie niet afzonderlijk bij de Europese Commissie voor goedkeuring te worden aangemeld.

In totaal zijn 6 provinciale regelingen, 1 gemeentelijke regeling en 1 regeling van een waterschap goedgekeurd door de adviescommissie. Een samenvatting van de provinciale regelingen is opgenomen in tabel 3.

De afgelopen paar jaar zijn er diverse nieuwe subsidieregelingen (Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland en Zeeland) goedgekeurd door de adviescommissie. De regelingen in de provincies Overijssel (Groen en Blauwe Diensten Overijssel) en Noord-Brabant (Stimuleringsregeling Landschap) zijn de oudste regelingen met de grootste budgetten. De Stimuleringsregeling Landschap is op dit moment de meest complete regeling met vergoedingen voor aanleg, beheer,

Tabel 3: Overzicht van provinciale subsidieregelingen die opgenomen zijn in het Register regelingen Catalogus Groenblauwe Diensten onder Europees goedkeuringsbesluit SA.44848, 2018

Provincie	Naam subsidieregeling	Subsidiabele kosten					Subsidiabele elementen			Reikwijdte regeling	Berekening subsidiabele kosten	Uitvoerder regeling	Wie kan subsidie aanvragen
		Aanleg	Beheer	Herstel	Gederfde inkomsten	Afwaardering landbouw grond	Groene elementen	Blauwe elementen	Kruidenrijke randen				
Gelderland	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: paragraaf 2.2b Biodiversiteit en landschap in het landelijk gebied						8 beheerpakketten	1 beheerpakket		Gehele provincie	Begroting	Provincie	Gemeente of eigenaar van landgoed
	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: Paragraaf 2.2f Functieverandering en inrichting						4 beheerpakketten	1 beheerpakket		Gehele provincie	Begroting + taxatie (afwaardering)	Provincie	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
Noord-Brabant	Subsidieregeling stimuleringsregeling landschap Noord-Brabant						12 beheerpakketten	4 beheerpakketten	7 beheerpakketten	52 van de 56 gemeenten	Normkosten	Provincie	Particulieren en agrariers
Overijssel	Dienstenbundel Overijssel 2021						16 beheerpakketten	9 beheerpakketten	2 beheerpakketten	Vrijwel de gehele provincie	Normkosten	4 landschapsfondsen	Particulieren en agrariers
Utrecht	Subsidieregeling Agenda Vitaal Platteland provincie Utrecht - artikel 3.1 Stimulering aanleg en herstel van kleine landschapselemente						12 beheerpakketten	3 beheerpakketten		Leefgebied Dooradering (vrijwel gehele provincie)	Begroting	provincie+ 4 collectieven voor ANLB	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
	Subsidieregeling Agenda Vitaal Platteland provincie Utrecht: artikel 3.1.2. Stimulering aanleg van kleine landschapselementen met functieverandering van grond						7 beheerpakketten			Leefgebied Dooradering (vrijwel gehele provincie)	Begroting + taxatie (afwaardering)	provincie+ 4 collectieven voor ANLB	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
Zeeland	Subsidieregeling Natuurelementen op landbouwgrond								3 beheerpakketten	Zone van 3 kilometer rondom de Natura 2000-gebieden Kop van Schouwen of Manteling van Walcheren.	Normkosten	Provincie	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
	Subsidieregeling bos en houtige landschapselementen buiten het Natuurnetwerk Zeeland						8 beheerpakketten			Gebied passend binnen Zeeuwse Bosvisie	Begroting (aanleg) en normkosten (beheer)	Provincie	Particuliere grondeigenaren, gemeenten, waterschappen en terreinbeherende organisaties.

4 landschapsfondsen

In de provincie Overijssel is in 2006 een start gemaakt met het afsluiten van beheercontracten met eigenaren van groene (houtige) landschapselementen en blauwe (water)elementen. De provincie Overijssel en gemeenten hebben in de periode van 2008 tot 2016 een bedrag van ongeveer € 65.000,- beschikbaar gesteld voor aanleg, herstel en beheer van landschapselementen. Daarnaast is er aanvullende financiering van gemeenten, private partijen en andere financiers. Het geld is ondergebracht in 4 landschapsfondsen: Stichting Groene en Blauwe Diensten Overijssel, Stichting Kostbaar Salland, Stichting Particuliere Landschapsdiensten IJsseldelta en Landschapsfonds Enschede. De eerste stichting bestrijkt het grootste deel van het grondgebied van de provincie Overijssel.

Langjarige beheervergoeding

Grondeigenaren die een landschapselement of pad op hun land beheren en onderhouden, kunnen een contract afsluiten met een van de landschapsfondsen. Door het afsluiten van een Groene en Blauwe Diensten-contract is de eigenaar duurzaam (meestal voor 21 jaar) verzekerd van een vergoeding voor het beheer van de landschapselementen. Ook is het mogelijk om een eenmalige vergoeding voor aanleg en herstel van landschapselementen te krijgen. Aan de basis staat altijd dat de grondeigenaar/-gebruiker zich actief inzet voor de instandhouding van zijn landschapselementen. De regeling werkt met 27 beheerpakketten voor groene elementen, blauwe elementen, kruidenrijke randen (zie bijlage A). Voor de berekening van alle vergoedingen wordt gewerkt met normkosten die opgenomen zijn in de Dienstenbundel Overijssel. In de dienstenbundel staan tevens de voorwaarden en verplichtingen bij het beheer omschreven en door toetsing door BIJ12 van de dienstenbundel zijn de activiteiten staatssteun roof.

Back- en frontoffice

De vier landschapsfondsen zijn op zichzelf bestaande stichtingen die zorgen voor het fond en contractbeheer. Voor de backoffice wordt ondersteuning verleend door medewerkers van Landschap Overijssel. Voor het geven van advies aan eigenaren van landschapselementen en voor het afsluiten van beheercontracten wordt gebruik gemaakt van veldadviseurs.

Via de websites, nieuwsbrieven en mailings wordt gewerkt aan de betrokkenheid van deelnemers. Daarnaast worden handige links naar kennis en cursussen aangeboden. Ook zijn hun adviseurs regelmatig op pad in het landschap en is er de mogelijkheid om, naast de reguliere controles en adviesgesprekken, individueel advies te vragen.

Er worden ook kwaliteitscontroles uitgevoerd voor de controle van het beheer. Een veldadviseur kan ook tips geven om het beheer van de elementen zo goed mogelijk uit te voeren.

Ruim 2400 deelnemers

In Overijssel hebben 2400 deelnemers een contract met één van de vier landschapsfondsen. Voor ondermeer 1000 kilometer houtwal en singel, 700 poelen en 8000 knotbomen zijn langjarige beheercontracten afgesloten (zie afbeelding 1).

4

Wat levert deze aanpak op?

Met Groene & Blauwe Diensten beheren en onderhouden we in Overijssel:

>>> 1400 kilometer aan bomenrijen, singels en houtwallen

>>> 8000 knotbomen en 408 hectare aan bosjes

>>> 700 poelen en 44 hectare aan kolken en kreken

>>> 110 kilometer aan hoggen en hagen

>>> 130 kilometer aan wandelpaden

>>> 130 kilometer aan wandelpaden

Meer lezen? kijk op www.sgbdo.nl:

- Rapport Rekenkamer
- Manifest Landschap
- Landelijk aanvalsplan landschapselementen
- Staat van het landschap
- Waarden van het landschap

De toekomst van ons landschap dankzij Groene & Blauwe Diensten in Overijssel

Groene & Blauwe Diensten ondersteunt grondeigenaren bij het onderhoud en de ontwikkeling van het landschap. Een landschap waar we allemaal van genieten. Dit document laat zien hoe het werkt.

1

Groene & Blauwe Diensten

draagt bij aan de oplossing van actuele thema's:

Co2 reducering

Klimaatdoelen
behalen

Minder uitstoot
stikstof

Betere
waterhuishouding

Meer
verkoeling

Meer
biodiversiteit

Eerlijke vergoeding
voor agrariers

staatssteun
PROOF

Afbeelding 1: Overzicht afgesloten beheercontracten voor landschapselementen door de 4 landschapsfondsen in Overijssel

1.2.3 Subsidieregeling Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant

Provinciale regeling met cofinanciering van gemeente en waterschappen

In de provincie Noord-Brabant is in 2007 een start gemaakt met een subsidieregeling voor agrarisch en particulier landschapsbeheer. Toentertijd bekend als het Groen/Blauw Stimuleringskader (STIKA). In 2020 is de naam gewijzigd in Stimuleringsregeling Landschap (STILA). De subsidiemogelijkheden zijn vanaf 2007 in grote lijnen hetzelfde gebleven. De regeling kent subsidiemogelijkheden voor aanleg, beheer, gedeelde inkomsten en afwaardering van landbouwgrond.

De basis is een provinciale regeling maar gemeenten en waterschappen brengen wensen in m.b.t. de inzet van middelen zowel qua openstelling van beheerpakketten als de begrenzing van gebieden. De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst tussen de provincie en alle afzonderlijke gemeenten en waterschappen. De financiële inzet is simpel: iedere euro van gemeente of waterschap wordt door de provincie verdubbeld. In de subsidieregeling zijn subsidieplafonds per gemeente en waterschap opgenomen. Jaarlijks is ongeveer een budget van 2 miljoen euro beschikbaar.

Vergoedingen en beheerpakketten

De regeling kent subsidiemogelijkheden voor aanleg, beheer, gedeelde inkomsten en afwaardering van landbouwgrond. Het is hiermee op dit moment de meest complete subsidieregeling voor groenblauwe dooradering in Nederland. Voor de berekening van alle vergoedingen wordt gewerkt met normkosten die door Gedeputeerde Staten worden vastgesteld. De regeling werkt met 23 beheerpakketten voor groene elementen, blauwe elementen, kruidenrijke randen en wandelpad over boerenland.

Back- en frontoffice

De backoffice wordt in Brabant ingevuld door de afdeling subsidies van de provincie Noord-Brabant en ondersteunt door het Coördinatiepunt Landschapsbeheer van het Brabants Landschap. Het Coördinatiepunt heeft een inhoudelijke rol richting de afdeling subsidies en daarnaast worden via het Coördinatiepunt veldcoördinatoren/veldadviseurs ingehuurd voor de advisering van potentiële deelnemers. De veldcoördinatoren zijn het gezicht van de regeling en adviseren aan de keukentafel.

Na aanleg van nieuwe elementen controleert de Omgevingsdienst Brabant Noord in opdracht van de provincie of de projectplannen conform de aanvraag zijn uitgevoerd. Het beheer wordt niet in het veld gecontroleerd.

Brabantse Stimuleringsregeling Landschap leverde voor ruim drie miljoen euro aan nieuw groen op in 2024

Provincie Noord-Brabant

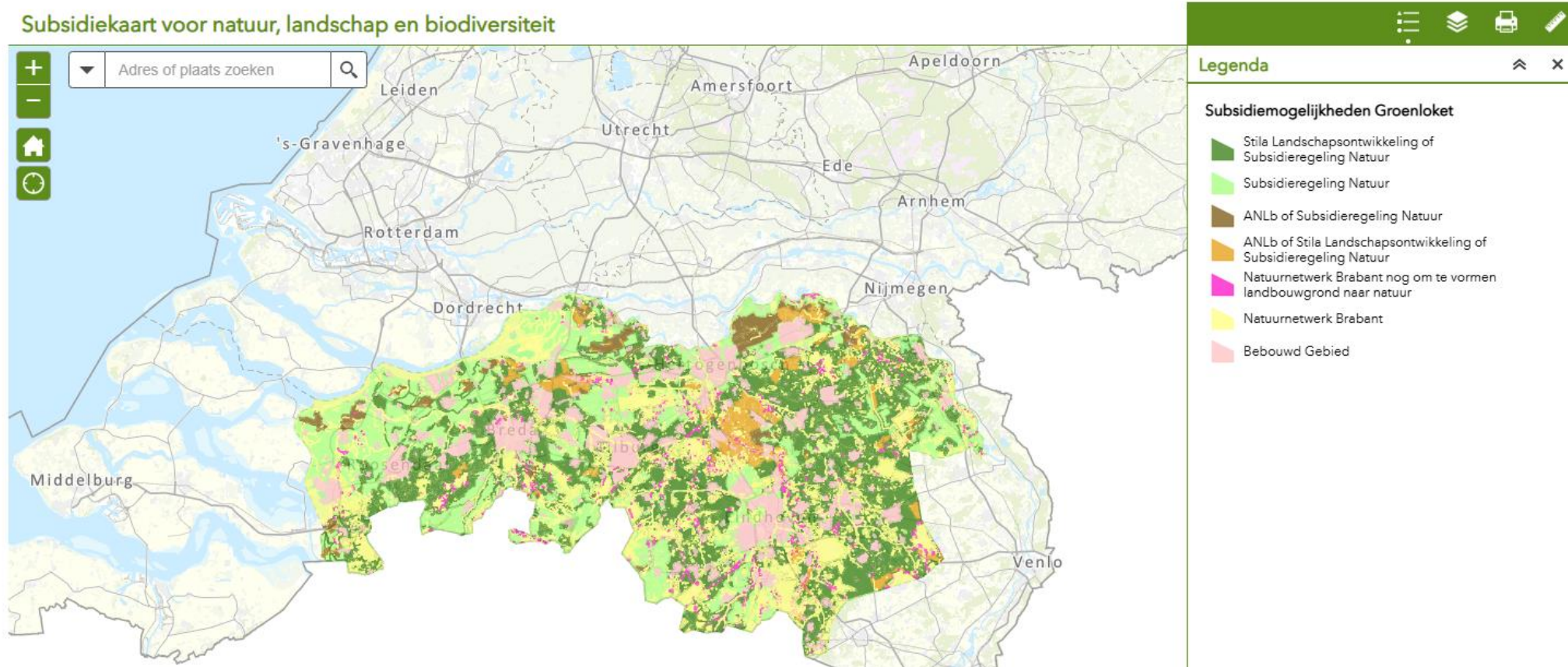
19-AUG-2024 - Brabantse gemeenten, waterschappen en de provincie Noord-Brabant hebben in de eerste zes maanden van 2024 drie miljoen euro geïnvesteerd in het bevorderen van biodiversiteit en leefbaarheid van het buitengebied. Daarmee is bijna een vierde van het totaalbudget van de Stimuleringsregeling Landschap (2020-2025) omgezet in landschapselementen, zoals hagen, kruidenrijke akkerranden en poelen.

Ruim 1500 deelnemers

In Noord-Brabant hebben ruim 1500 deelnemers een subsidiebeschikking van de provincie voor de aanleg en/of het beheer van landschapselementen of wandelpaden over boerenland.

Groenloket Brabant

Potentiële deelnemers kunnen voor informatie over subsidiemogelijkheden terecht bij het Groenloket Brabant. Bij dit loket kan op een subsidiekaart (zie afbeelding 2) op perceel niveau worden gekeken welke subsidieregelingen op betreffend perceel zijn opengesteld. Na het indienen van een verzoek ontvangen belangstellenden een advies op maat met gegevens van de veldadviseur die ze kunnen raadplegen.

1.3 Overeenkomsten en verschillen ANLb, Overijsselse en Brabantse regeling

Het ANLb (het deel dat betrekking heeft op landschapsbeheer) en de Overijsselse en Brabantse regeling hebben overeenkomsten maar ook verschillen (zie tabel 4). De overeenkomsten hebben betrekking op de beheerpakketten, gebruik van normkosten/tarieven en veldcoördinatoren/veldadviseurs. Het grote verschil is de wijze waarop de administratie en uitbetaling zijn geregeld. Bij het ANLb hebben de 40 agrarische collectieven verenigd in BoerenNatuur een prominente rol bij de administratie, schouw en uitbetaling van deelnemers. In Overijssel ligt deze rol bij de 4 landschapsfondsen die privaatrechtelijke overeenkomsten afsluiten met deelnemers. In Noord-Brabant loopt het via de afdeling subsidies van de provincie die werkt met het afgeven van subsidiebeschikkingen. De kwaliteitscontrole is bij het ANLb en in Overijssel veel beter vormgegeven dan bij de Brabantse regeling, waar sprake is van een zeer beperkte kwaliteitscontrole.

Tabel 4: Analyse regelingen op onderdelen

Onderdelen	Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) - onderdeel landschapsbeheer	Overijssel	Noord-Brabant
Financiering	Ministerie LVVN, Waterschappen en Europese Unie (Gemeenschappelijk Landbouwbeleid)	Provincie, gemeenten, Rijkswaterstaat en private partijen	Provincie, gemeenten (bijna alle gemeenten doen meer) en de 4 Brabantse waterschappen
Subsidiabele activiteiten	Beheer en gederfde inkomsten (voor randen)	Aanleg, herstel, en beheer : Accent op beheer	Aanleg, beheer, gederfde inkomsten (voor randen) en afwaardering van landbouwgrond Accent op aanleg en beheer
Reikwijdte	Agrarische leefgebieden die in provinciaal Natuurbeheerplan zijn aangeduid	De gehele provincie	Vrijwel de gehele provincie
Administratie en uitbetaling richting deelnemers	Agrarische collectieven (40 in Nederland)	Landschapsfondsen	Afdeling subsidies provincie Noord-Brabant
Advisering	Veldcoördinatoren/veldadviseurs	Veldcoördinatoren/veldadviseurs	Veldcoördinatoren/veldadviseurs
Beheerpakketten	18 beheerpakketten	27 beheerpakketten	23 beheerpakketten
Beheervergoedingen	Op basis van landelijke tarieven/normkosten	Op basis van normkosten	Op basis van normkosten
Schouw/kwaliteitscontrole	Schouw conform kwaliteitshandboek	Kwaliteitscontrole van uitgevoerd beheer	Alleen controle bij aanleg nieuwe landschapselementen
Contractvorm	Publiekrechtelijke overeenkomst tussen overheid en collectieven; Privaatrechtelijke overeenkomst tussen agrarisch collectief en deelnemer	Privaatrechtelijke overeenkomst tussen landschapsfonds en deelnemer	Subsidiebeschikking van provincie aan deelnemer

2. Format voor subsidieregeling groenblauwe dooradering

2.1 Streefbeeld subsidieregeling

In gebieden waar succesvol op gebiedsniveau nieuwe groenblauwe dooradering is gerealiseerd is gewerkt met bijdragen voor diverse activiteiten en er was altijd sprake van een groundbank en kavelruil.

Gelet op deze ervaringen en de inhoud van diverse regelingen die door Adviescommissie CGBD zijn goedgekeurd zouden de volgende subsidiabele activiteiten onderdeel moeten zijn van een subsidieregeling voor groenblauwe dooradering.

- Bijdrage voor kavelruil;
- Bijdrage voor aanleg en herstel;
- Bijdrage voor herwaardering/gedeeltelijke afwaardering landbouwgrond;
- Bijdrage voor langjarig beheer;
- Bijdrage voor gedeelde inkomsten;
- Bijdrage voor kleinschaligheid (kleinschaligheidstoeslag).

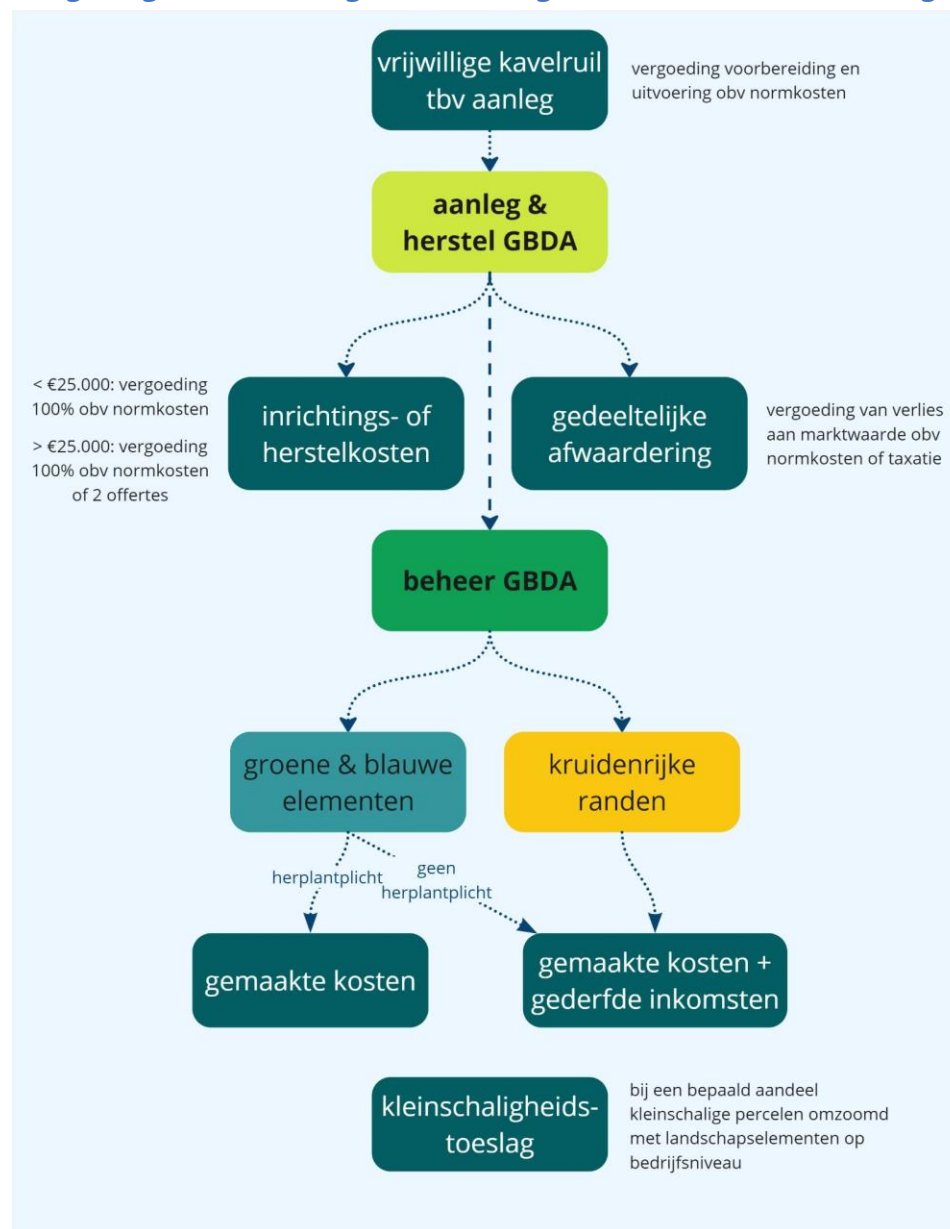
Deze componenten, m.u.v. kavelruil, zijn opgenomen in de Stimuleringsregeling Landschap van de provincie Noord-Brabant, de meest complete regeling voor agrarisch en particulier landschapsbeheer in ons land.

De EU-staatssteunregels maken onderscheid tussen productieve en niet-productieve investeringen (zie ook EU-verordening 2021/2115, art. 73). Productieve investeringen zijn investeringen die leiden tot een aanzienlijke stijging van de waarde of rentabiliteit van een onderneming. De kosten die samenhangen met deze investeringen zijn in het kader van de Catalogus Groenblauwe Diensten niet subsidiabel.

Bij aanleg en beheer van groenblauwe dooradering is er sprake van niet-productieve investeringen die geen aanzienlijke bijdrage leveren aan de agrarische productie en vallen onder de Catalogus; ze mogen tot maximaal 100% worden gesubsidieerd.

Op de volgende pagina is het wensbeeld, op basis van huidige beleidsmatige kaders, voor een subsidieregeling t.b.v. aanleg en beheer van groenblauwe dooradering gevisualiseerd.

Wensbeeld voor subsidieregeling t.b.v. aanleg en beheer groenblauwe dooradering op landbouwgronden

2.2 Toelichting subsidiabele kosten

2.2.1 Aanleg en herstel

De volgende kosten kunnen gerekend worden tot de subsidiabele aanleg- of herstelkosten:

1. **Inzet van arbeid: intern en extern.** Bij begrotingen met loonkosten kan gekozen worden voor een vaste uurtariefsystematiek (vast uurtarief van € 60 als vergoeding voor de directe loon- en arbeidskosten en de indirecte kosten) of voor loonkosten plus vaste opslagsystematiek (een vast uurtarief van € 60 als vergoeding voor de directe arbeidskosten +opslag van 20% over de directe loonkosten als vergoeding voor de indirecte kosten).
2. **Inzet van materieel (machines):** werkelijke kosten voor inzet machines voor grond- en plantwerk en voor grondverzet (aanleg blauwe elementen en houtwal)
3. **Plantmateriaal en andere materialen:** werkelijke kosten voor aankoop plantsoen, boompalen en afrasteringsmateriaal t.b.v. bescherming landschapselement
4. **Planvorming :** 10% van kosten van 1 t/m 3
5. **Opstellen bestek:** 5% van kosten van 1 t/m 4

Bij een aantal regelingen moet de aanvrager zelf een begroting opstellen en de aanvrager moet bij diverse bedrijven prijzen opvragen en een inschatting maken van de ureninzet. Dit zal voor diverse overwegend kleine aanvragers een hele klus zijn. Daarnaast vraagt het ook veel werk voor de organisatie die de begroting moet beoordelen. Het kan zomaar zijn dat er voor dezelfde activiteiten door verschillende aanvragers andere begrotingen worden ingediend. Een goede optie is om te werken met normbedragen voor alle subsidiabele onderdelen. Dit is makkelijk voor de aanvrager en voor degene die de aanvraag moet beoordelen. De systematiek met normkosten wordt gebruikt in de Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant. Deze normkosten zijn goedgekeurd door de Adviescommissie CGBD en daarmee staatssteun proof.

2.2.2 Beheer

Voor dit onderdeel wordt gewerkt met standaardkostprijzen (SKP). Met deze systematiek wordt beoogd de werkelijke, gemiddelde kosten van adequaat natuur- en landschapsbeheer in beeld te brengen als basis voor een uniforme subsidieverlening. Alle regelingen die door de Adviescommissie CGBD zijn goedgekeurd en het ANLb (het deel dat betrekking heeft op landschapsbeheer) werken met normkosten/tarieven voor beheer. De basis voor de berekening van de normkosten/tarieven is grotendeels gebaseerd op één landelijk basisdocument met de berekening van de beheerkosten voor alle landschapselementen.

Kader: beperkingen van de SKP i.r.t. agrarische bedrijven

Bij het gebruik van de SKP moeten enkele kanttekeningen worden geplaatst. Aangezien de SKP gebaseerd zijn op landelijke gemiddelden houden ze onvoldoende rekening met regionale verschillen. Bovendien worden niet alle kosten goed meegenomen; uitgaven voor kwaliteitsverbetering en exotenbestrijding vallen vaak buiten de vergoeding. Daarnaast zijn sommige SKP te lang niet geactualiseerd en sluiten daardoor niet meer aan op de realiteit; dat geldt onder andere voor het uurtarief voor eigen arbeid. Verder sluit de SKP-systematiek onvoldoende aan op de agrarische bedrijfsvoering, omdat deze grotendeels gebaseerd is op data van terreinbeheerders. De grote variatie in agrarische bedrijfsmodellen vergroot de kloof tussen standaardkostprijzen en werkelijke kosten. En tot slot laat het SKP-stelsel als gevolg van de standaardisatie te weinig ruimte voor het noodzakelijke maatwerk in het beheer.

2.2.3 Gederfde inkomsten

In het document Beschrijving grondslagen kosten grondgebonden activiteiten (een bijlage bij het Nationaal Strategisch Plan 2023-2027) worden methoden beschreven die gebruikt worden bij het berekenen van de inkomstenderving en extra kosten als gevolg van de activiteit ten behoeve van de eco-regeling en agro-milieu-klimaatverbintenissen. Vergoeding voor de opbrengstderving is mogelijk bij uitvoering van maatregelen op landbouwgrond die de agrarische productie tijdelijk beperken. Eventuele baten (bijvoorbeeld kostenbesparingen) moeten bij de vergoeding voor de productiederving in mindering worden gebracht.

Bij tijdelijke beperking ligt bij groenblauwe dooradering de nadruk op diverse typen randen op gras- en bouwland. Inkomstenderving kan ook verstrekt worden voor houtige landschapselementen waar geen herplantverplichting op van toepassing is. Hierbij gaat het om de volgende elementen:

- houtopstanden die een kleinere oppervlakte grond beslaan dan 10 are, of bestaan uit een rijbeplanting die 20 of minder bomen omvat, gerekend over het totaal aantal rijen.
- uit populieren of wilgen bestaande: wegbeplantingen; beplantingen langs waterwegen; en eenrijige beplantingen langs landbouwgronden.

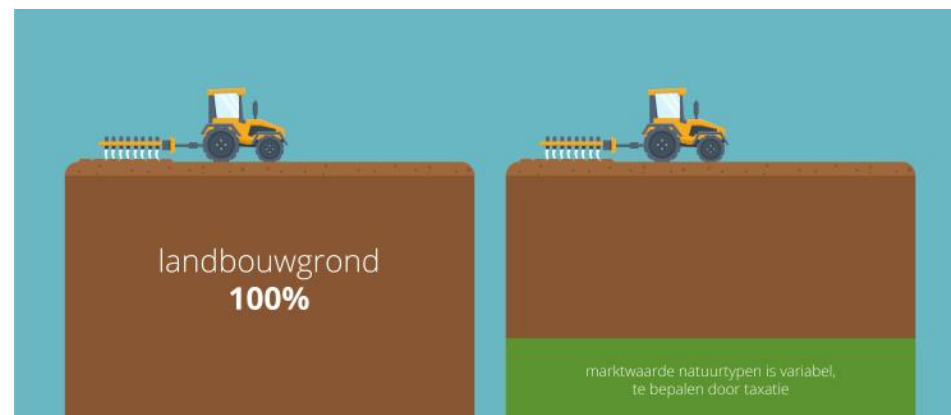
In de Stimuleringsregeling Noord-Brabant is voor het onderdeel gederfde inkomsten dat deze vergoeding alleen aangevraagd kan worden als de gronden waarop de subsidieaanvraag betrekking heeft ten minste 5 jaar voorafgaand aan de indiening van de aanvraag aantoonbaar landbouwkundig in gebruik, blijkend uit: de Basisregistratie Gewaspercelen of andere door de subsidieaanvrager te overleggen bewijsmiddelen. Met deze eis wordt voorkomen dat burgers in het buitengebied met een lapje grond ook van dit onderdeel gebruik kunnen maken terwijl ze voor hun inkomen niet afhankelijk zijn van de inkomsten uit dit lapje grond.

2.2.4 Herwaardering/gedeeltelijke afwaardering landbouwgrond

Bij onomkeerbare maatregelen die leiden tot kwalitatieve verplichting op landbouwgrond ('agrarisch met waarden'), zonder dat deze blijvend van functie veranderd, kan de waardedaling van grond worden vergoed. De bijdrage voor waardevermindering van de grond door functiewijziging wordt berekend op basis van de marktwaaarde van de grond voor de functiewijziging, tot een maximum van 150% van de CBS-regioprijs per hectare, verminderd met de marktwaaarde van de grond na functiewijziging. Voor elementen die behoren tot de groenblauwe dooradering ligt de restwaarde meestal tussen de 10 en 15% van de marktwaaarde van de grond zonder functiewijziging.

Indien en sprake is van functiewijziging en de subsidieaanvrager een landbouwer is, zijn de gronden ten minste 5 jaar voorafgaand aan de indiening van de aanvraag aantoonbaar landbouwkundig in gebruik, blijkend uit: de Basisregistratie Gewaspercelen of andere door de subsidieaanvrager te overleggen bewijsmiddelen.

De subsidie voor afwaardering kan pas worden verleend tussen de subsidieverstrekker en de subsidieontvanger een kwalitatieve verplichting als bedoeld in artikel 6:252 van het Burgerlijk Wetboek wordt gevestigd.

2.2.5 Grondbank en kavelruil

In het kader van de ontwikkeling van een instrumentenkoffer die een impuls moet gaan geven aan de realisatie van groenblauwe dooradering op landbouwgronden in Nederland is onderzocht wat de succesfactoren zijn bij de realisatie van groenblauwe dooradering op gebiedsniveau waar meerdere eigenaren, en dan vooral agrariërs bij betrokken zijn. Voorbeelden zijn het project Ooijpolder in de provincie Gelderland waar 30 km aan nieuwe groenblauwe dooradering is gerealiseerd en het project Heukelom in de provincie Brabant waar 16 hectare aan nieuwe groenblauwe dooradering is gerealiseerd. Bij beide projecten was er grond beschikbaar van de overheid of een natuurorganisatie die ingezet kon worden voor een kavelruil. Zonder grond en een kavelruil was het niet gelukt om de beoogde groenblauwe dooradering te realiseren.

Een kavelruil kost geld, denk aan kosten voor iemand die het plan met de eigenaren maakt, kadaster, notaris, het aanpassen van de grenzen van de nieuwe eigendomssituatie. Een bijdrage voor kavelruil moet bestaan uit twee onderdelen: een subsidie voor het maken van het plan en een subsidie voor het uitvoeren ervan.

Er zijn diverse provincies die al een regeling voor kavelruil hebben (zie tabel 5). Soms is deze regeling breed inzetbaar en soms beperkt deze zich tot kavelruil ten behoeve van de realisatie van het Nationaal Natuurnetwerk. In een subsidieregeling voor groenblauwe dooradering moet kavelruil tot de subsidiabele kosten behoren.

Tabel 5: Voorbeelden van provincies met een subsidieregeling voor kavelruil

Provincie	Naam regeling	Subsidie
Zuid-Holland	Groen, subsidie, 2.2: Verduurzaming landbouw met agrarische structuurversterking	Aanvrager is agrariër: Het maximum percentage van de kosten die de subsidie vergoed is 75%. Per hectare die je ruilt krijg je maximaal € 500
Noord-Brabant	Subsidieregeling transitie landbouw; hoofdstuk 7 kavelruil en inrichting landbouwgronden	De regeling bestaat uit twee onderdelen: een subsidie voor het maken van het plan en een subsidie voor het uitvoeren ervan. Als het plan tot uitvoering komt worden alle kosten vergoed (tot €1.250 per ha). Lukt het u niet om het plan rond te krijgen dan subsidieert de provincie 80% van de toch gemaakte kosten (tot € 800 per ha). Dit verlaagt de drempel om een kavelruil aan te pakken.
Noord-Holland	Uitvoeringsregeling subsidie bedrijfsverplaatsing en kavelruil Natuurnetwerk Noord-Holland	Subsidie aangevraagd voor kavelruil wordt verstrekt voor de volgende kosten: Juridische kosten: 90% van de subsidiabele kosten, tot totaal maximum van €12.500,- Administratieve kosten en opmetingskosten van de kavelruil: 90% van de subsidiabele kosten, tot totaal maximum van €12.500,-
Zeeland	Besluit van gedeputeerde staten van Zeeland houdende vaststelling van het Algemeen subsidiebesluit Zeeland 2023: Hoofdstuk 10 Bijzondere bepalingen voor verstrekking van subsidie voor kavelaanvaardingswerken	Subsidie kan verstrekt worden voor kavelaanvaardingswerkzaamheden. De subsidie: bedraagt maximaal 40% van de subsidiabele kosten met een maximum van € 500 per bij de kavelruil toegedeelde hectare.

2.2.6 Kleinschaligheidstoeslag

In 2024 heeft adviesbureau Aequator Groen+Ruimte in opdracht van Waardevol Cultuurlandschap Winterswijk een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar een kleinschaligheidstoeslag voor landbouwbedrijven met kleine percelen die omzoomd zijn met kleine landschapselementen zoals houtsingels en bomenrijen. In eerdere studies is ingeschat dat kleinschalig landschap 7 tot 10% kostenverhogend is, vergeleken met boeren in grootschalig gebied. De uitkomsten van deze studie vormen de basis voor de ontwikkeling van beleidsinstrumentarium dat zich specifiek richt op de instandhouding van het kleinschalig landschap in en rondom Winterswijk. Volgende stap is om te verkennen welk spoor het meest kansrijk is om een regeling open te stellen voor kleinschaligheid. De ervaringen uit dit gebied kunnen gebruikt worden voor andere regio's in ons land met een groot bedekkingspercentage van kleine landschapselementen en kleine percelen.

In het rapport Aequator Groen+Ruimte zijn de sporen benoemd die het meest kansrijk zijn om een regeling open te stellen voor kleinschaligheid. Mogelijkheden zijn bijvoorbeeld:

- Een provinciale regeling vanuit NPLG middelen (aansluiten bij kadernota Agrifood);
- Een regeling landelijk of provinciaal vanuit klimaatgelden;
- Een gemeentelijke regeling gefinancierd vanuit recreatie-inkomsten of toeristenbelasting;
- GLB: Betalingen voor natuurlijke beperkingen of andere gebiedsspecifieke beperkingen (art. 71 uit Verordening (EU) 2021/2115). Dit was in er in het verleden al in de vorm van de bergboerenregeling. Dit is in de EU nog steeds mogelijk, maar zou in het NSP opgenomen moeten worden voor de volgende ronde GLB;
- Gebiedsspecifieke nadelen als gevolg van bepaalde verplichte vereisten (art. 72 uit Verordening (EU) 2021/2115). Dit is in de EU al mogelijk maar zou in het NSP opgenomen moeten worden voor de volgende ronde GLB. Dit moet verkend worden bijvoorbeeld voor N2000, KRW.

2.3 Contractduur

Op dit moment hebben de contracten voor beheer in het ANLb en in de regelingen in tabel 2 een looptijd van 6 jaar. De contracten voor Groene en Blauwe Diensten Overijssel met landschapsfondsen hebben een looptijd van 21 tot 30 jaar.

Vanuit de praktijk is een sterke roep om meer flexibiliteit in de duur van de contracten voor groenblauwe diensten: zowel langer als korter dan de gebruikelijke 5-7 jaar, de duur die in de EU-regels voor agro-milieu-klimaatverbintenissen als standaard staat vermeld. Om langjarig beheer onder de Catalogus mogelijk te maken, wordt dit in de praktijk soms ondervangen door bijvoorbeeld gebruik te maken van intentieverklaringen en/of door het langjarig beheer op te knippen in beschikkingsperiodes van 7 jaar (tussentijds vast te stellen op basis van het dan geldende prijspeil). Daarnaast bieden de Richtsnoeren (randnummer 204) in bepaalde gevallen de mogelijkheid om – mits goed beargumenteerd – een kortere of langere contractduur overeen te komen:

BoerenNatuur, een samenwerkingsverband van 40 agrarische collectieven in Nederland die het ANLb uitvoeren, streeft naar een contractduur van meer dan 15 jaar, in sommige gevallen bij voorkeur 20 à 30 jaar (denk aan landschapselementen).

Het ministerie van LNV heeft op 18 december 2024 een Kamerbrief gepubliceerd met extra aanpassingen van het Nationaal Strategisch Plan voor 2025. Het was al mogelijk om 12-jarige contracten af te sluiten, maar per 2025 is het mogelijk om 20-jarige ANLb-contracten af te sluiten.

2.4 Doelen vertalen naar inzet middelen en beheerpakketten

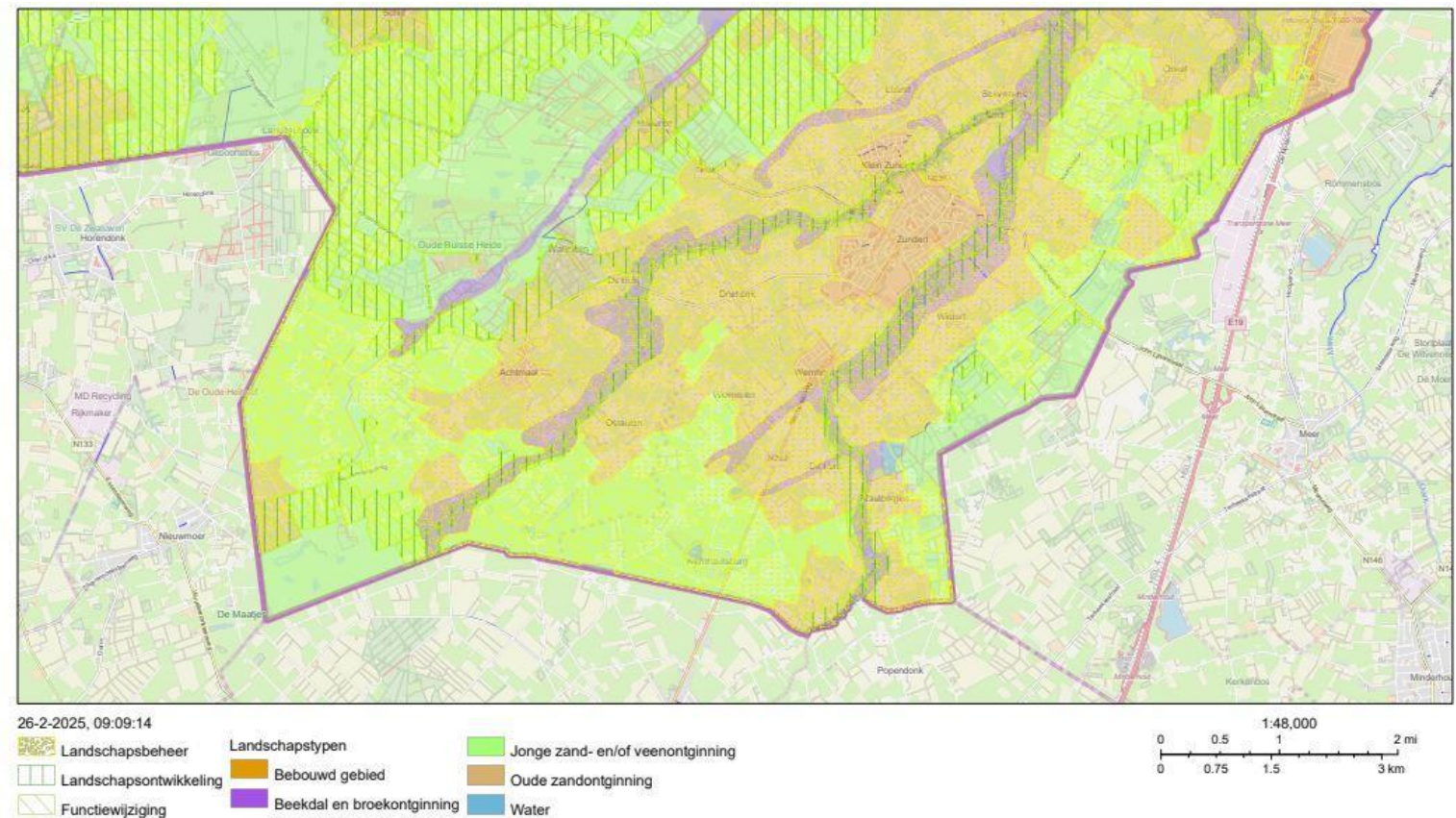
Een subsidieverstrekker heeft doelen die ze wil bereiken. Dit doelbereik kan verankert worden in een subsidiekaart. Daarbij kan een subsidieverstrekker diverse keuzes maken met betrekking tot:

- Opties inzet van streekeigen beheerpakketten:
 - beperkt aantal beheerpakketten open stellen en koppeling aan gebieden (regeling Utrecht en Zeeland);
 - inzet van beheerpakketten koppelen aan landschapstypen (regeling Noord-Brabant);
 - inzet beheerpakketten open stellen voor de gehele provincie (regeling Overijssel);
 - inzet beheerpakketten koppelen aan de zogenaamde agrarische leefgebieden (open grasland, open akkerland en dooradering) bij het ANLb en regeling provincie Utrecht voor functieverandering.
- Opties inzet van middelen:
 - In de regeling kan een keuze gemaakt worden t.a.v. subsidiabele activiteiten. Bijvoorbeeld door alleen de activiteit aanleg of beheer of aanleg en functieverandering (regeling Utrecht) als subsidiabele activiteit op te nemen;
 - De regeling kan alle subsidiabele activiteiten omvatten en werken met een subsidiekaart waarop is aangegeven welke subsidiabele activiteiten in een bepaald gebied zijn opengesteld (regeling Noord-Brabant)

Afbeelding 3: Kaart subsidiabele activiteiten/thema's Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant

Toelichting kaart:

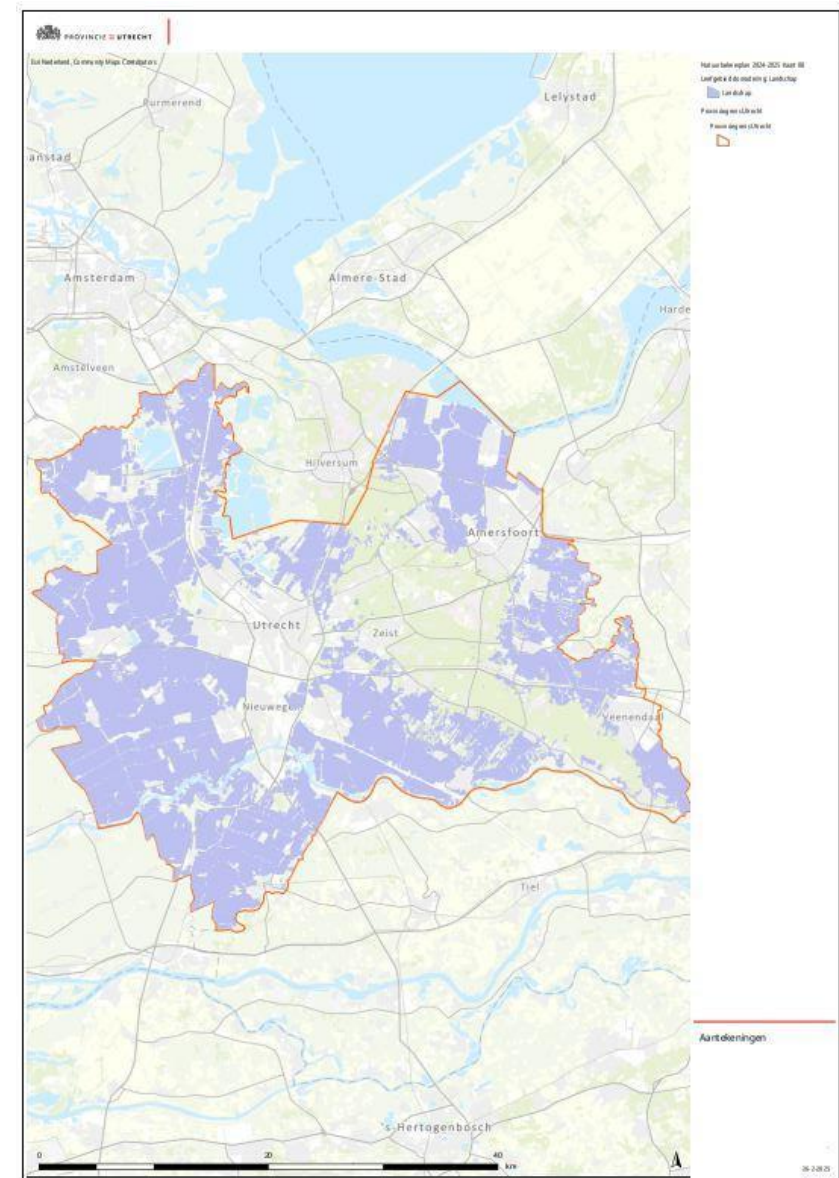
- In gebied met aanduiding landschapsbeheer is het **beheer een subsidiabele activiteit** (op deze kaart mogelijk in gehele gebied m.u.v. Natuurnetwerk Brabant)
- In gebied met aanduiding landschapontwikkeling is **aanleg een subsidiabele activiteit** (op deze kaart gekoppeld aan gebied met aanduiding groenblauwe waarden in Omgevingsverordening Noord-Brabant)
- In gebied met aanduiding functiewijziging is **functieverandering een subsidiabele activiteit** (op deze kaart gekoppeld aan gebied met aanduiding groenblauwe waarden in Omgevingsverordening Noord-Brabant)

Afbeelding 4: Kaart subsidiabele activiteiten regeling functieverandering provincie Utrecht

Toelichting kaart:

- *Stimulering aanleg van kleine landschapselementen met functieverandering van grond is gekoppeld aan agrarisch leefgebied dooradering (dit is het gehele buitengebied van Utrecht m.u.v. Natuurnetwerk Utrecht)*
- *De regeling geldt voor een aantal houtige landschapselementen: houtwal en houtsingel, elzenzingel, bosssingel, struweelhaag, struweelrand, hakhoutbosje en griendje*

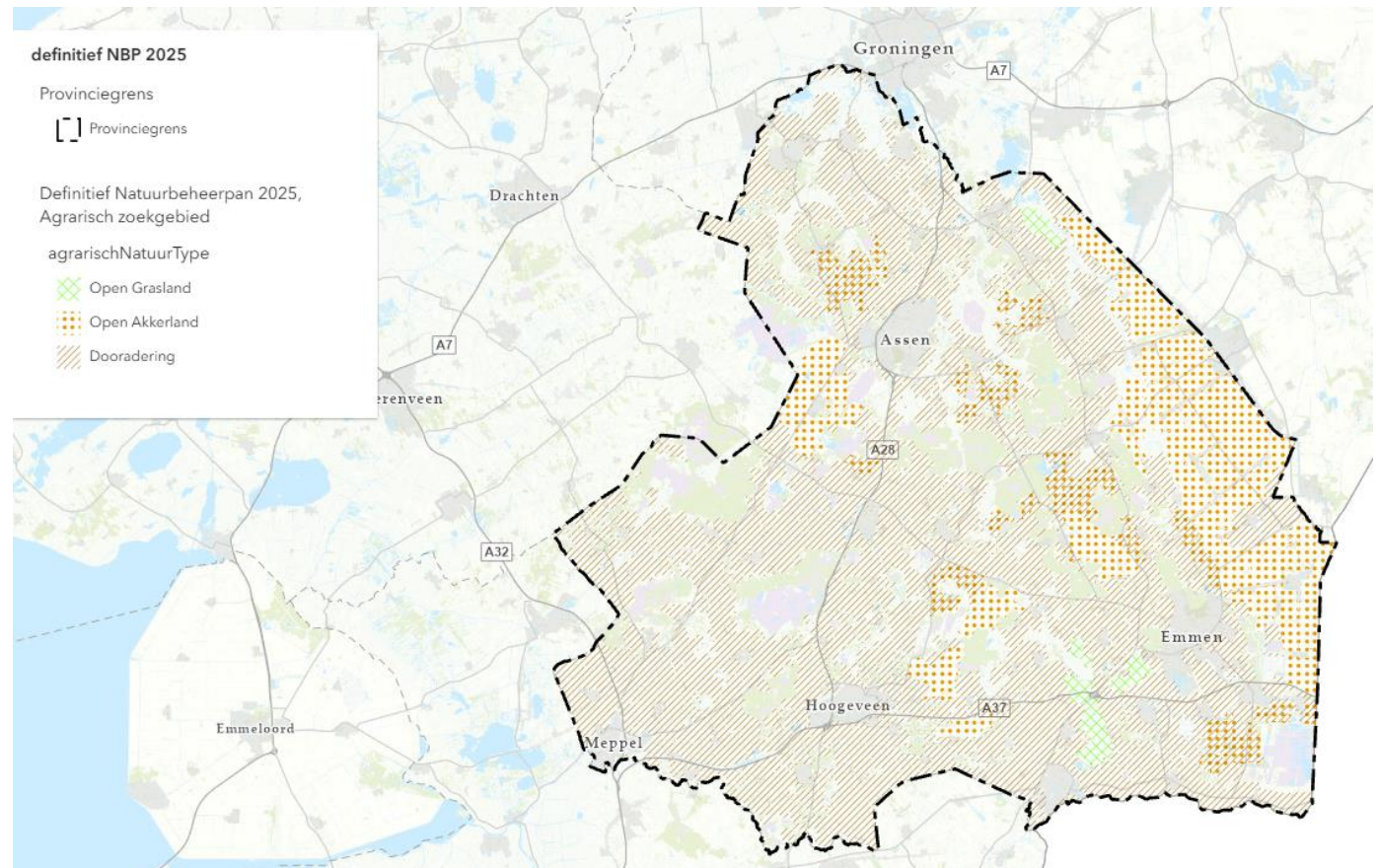
Afbeelding 5: Kaart met agrarische leefgebieden van de provincie Drenthe

Toelichting kaart:

- In het ANLb wordt gewerkt met 3 agrarische leefgebieden die de provincies hebben begrensd in hun provinciale Natuurbeheerplan. De leefgebieden zijn open grasland (weidevogels), open akkerland (akkervogels) en dooradering (voor meerdere soortgroepen)

-Per leefgebied is landelijke bepaald welke beheerfuncties en beheeractiviteiten per leefgebied ingezet kunnen worden. In de praktijk wordt dit vertaald naar beheerpakketten per leefgebied

-De provincies hebben in hun Natuurbeheerplan aanvullende eisen/criteria opgenomen m.b.t. de inzet en verdeling van beheerpakketten en welke oppervlakte aan beheer afgesloten moet worden per leefgebied/werkgebied

2.5 Uitvoering en financiering regelingen

Bij de uitvoering van het ANLb en de regelingen die opgenomen zijn in het register van BIJ12 zijn er in hoofdlijnen vier opties:

- Individuele aanvraag deelnemer bij provincie en provincie betaalt alle vergoedingen uit aan individuele deelnemers;
- Individuele aanvraag deelnemer bij Landschapsfonds en fonds betaalt alle vergoedingen uit aan individuele deelnemers;
- Collectieve aanvraag namens groep van grondeigenaren door agrarisch collectief. Agrarisch collectief dient subsidieaanvraag in bij provincie. Provincie betaalt agrarisch collectief uit en agrarisch collectief betaald aanleg- en beheervergoedingen uit aan deelnemers. Provincie betaalt vergoeding functieverandering uit aan deelnemers en legt instandhouding vast in Kwalitatieve Verbintenis;
- Collectieve aanvraag namens groep van grondeigenaren wordt door agrarisch collectief ingediend bij provincie. Provincie betaalt vergoeding uit aan agrarisch collectief en agrarisch collectief zorgt uitbetaling vergoeding aan deelnemers (ANLb).

De werkwijze van het ANLb waar een agrarisch collectief namens een groep deelnemers een subsidieaanvraag indient en ook zorgt voor de uitbetaling is ook de werkwijze die gekozen is voor de laatste nieuwe provinciale regelingen. Indien er echter sprake is van een vergoeding voor afwaardering van landbouwgrond vervult het agrarisch collectief de rol van intermediair. De provincie sluit uiteindelijk een kwalitatieve verbintenis af met de grondeigenaar.

Gelet op de ervaringen bij het ANLb zullen de kosten bij een collectieve aanvraag en uitvoering door een agrarisch collectief lager zijn dan bij uitvoering door een provincie. In Overijssel waar 4 landschapsfondsen de uitvoering verzorgen zijn de administratieve kosten ook betrekkelijk laag met gemiddeld 15% aan transactiekosten.

Bij de financiering kunnen 3 opties worden onderscheiden:

- financiering door Ministerie van LNV en Europese Unie (via Gemeenschappelijk Landbouwbeleid);
- 100% financiering door provincie;
- gezamenlijke financiering door provincie, gemeenten, waterschappen en private partijen.

Bij een cofinanciering willen partijen dat hun geld wordt besteed in hun eigen gebied, b.v. binnen de gemeentegrenzen of grenzen waterschapgebied. In de Stimuleringsregeling Landschap Noord-Brabant is dit ondervangen door in de provinciale subsidieregeling subsidieplafonds per gemeente en waterschap op te nemen. Juridisch is deze optie mogelijk.

Tabel 4: Uitvoering en financiering regelingen

Provincie	Naam subsidieregeling	Subsidiabele kosten					Subsidiabele elementen			Reikwijdte regeling	Berekening subsidiabele kosten	Uitvoerder regeling	Wie kan subsidie aanvragen
		Aanleg	Beheer	Herstel	Gederfde inkomsten	Afwaardering landbouw grond	Groene elementen	Blauwe elementen	Kruidenrijke randen				
Gelderland	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: paragraaf 2.2b Biodiversiteit en landschap in het landelijk gebied						8 beheerpakketten	1 beheerpakket		Gehele provincie	Begroting	Provincie	Gemeente of eigenaar van landgoed
	Regels Subsidieverlening Gelderland 2023: Paragraaf 2.2f Functieverandering en inrichting						4 beheerpakketten	1 beheerpakket		Gehele provincie	Begroting + taxatie (afwaardering)	Provincie	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
Noord-Brabant	Subsidieregeling stimuleringsregeling landschap Noord-Brabant						12 beheerpakketten	4 beheerpakketten	7 beheerpakketten	52 van de 56 gemeenten	Normkosten	Provincie	Particulieren en agrariers
Overijssel	Dienstenbundel Overijssel 2021						16 beheerpakketten	9 beheerpakketten	2 beheerpakketten	Vrijwel de gehele provincie	Normkosten	4 landschapsfondsen	Particulieren en agrariers
Utrecht	Subsidieregeling Agenda Vitaal Platteland provincie Utrecht - artikel 3.1 Stimulering aanleg en herstel van kleine landschapselementen						12 beheerpakketten	3 beheerpakketten		Leefgebied Dooradering (vrijwel gehele provincie)	Begroting	provincie+ 4 collectieven voor ANLB	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
	Subsidieregeling Agenda Vitaal Platteland provincie Utrecht: artikel 3.1.2. Stimulering aanleg van kleine landschapselementen met functieverandering van grond						7 beheerpakketten			Leefgebied Dooradering (vrijwel gehele provincie)	Begroting + taxatie (afwaardering)	provincie+ 4 collectieven voor ANLB	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
Zeeland	Subsidieregeling Natuurelementen op landbouwgrond								3 beheerpakketten	Zone van 3 kilometer rondom de Natura 2000-gebieden Kop van Schouwen of Manteling van Walcheren.	Normkosten	Provincie	Agrarisch collectief namens grondeigenaren
	Subsidieregeling bos en houtige landschapselementen buiten het Natuurnetwerk Zeeland						8 beheerpakketten			Gebied passend binnen Zeeuwse Bosvisie	Begroting (aanleg) en normkosten (beheer)	Provincie	Particuliere grondeigenaren, gemeenten, waterschappen en terreinbeherende organisaties.

3. Advies inhoud en uitvoering subsidieregeling voor groenblauwe dooradering

3.1 Inhoud en toepassing regeling

Binnen de huidige kaders zoals we die nu in Nederland kennen zou gestreefd moeten worden naar een regeling waarin alle subsidiabele componenten een onderdeel van uit zouden moeten maken (zie schema pagina 17). Het onderdeel kleinschaligheidstoeslag is echter specifiek voor kleinschalige gebieden met een hoog percentage met dooradering en kleine percelen. Binnen een regeling is wel een bepaalde flexibiliteit nodig met betrekking tot inzet van middelen en beheerpakketten. Sommige gebieden hebben nu eenmaal een hogere prioriteit m.b.t. de versterking van de groenblauwe dooradering dan andere gebieden. Hier kan op gestuurd worden door bijvoorbeeld te werken met een subsidiekaart met aanduiding van subsidiabele activiteiten per gebied op basis prioriteit vanuit beleidskaders. In gebieden met hele hoge prioriteit moeten bijvoorbeeld alle onderdelen van een regeling worden opengesteld terwijl in gebieden met een lagere prioriteit alleen de onderdelen aanleg en herstel en beheer opengesteld kan worden.

3.2 Uitvoering regeling

Collectieve aanvraag

Geconstateerd kan worden dat een collectieve subsidieaanvraag door een agrarisch collectief namens een groep van grondeigenaren bij de provincie waarin het collectief werkzaam is op dit moment in Nederland het meest wordt toegepast. De ervaring bij het ANLb leert dat de uitvoeringskosten bij uitvoering door een agrarisch collectief enorm gedaald zijn t.o.v. de periode voor 2016 waarbij de rijksoverheid de regeling uitvoerde. De uitvoeringskosten in Overijssel waarbij 4 landschapsfondsen de uitvoering verzorgen zijn ook relatief laag (15 tot 20% van het uitvoeringsbudget).

Vanaf 2016 bij het ANLb maar ook in de nieuwe regelingen van de provincies Utrecht, Gelderland en Zeeland kunnen alleen agrarische collectieven een collectieve subsidieaanvraag indienen bij de provincie. In deze optie zorgt het agrarisch collectief voor het vastleggen van afspraken met grondeigenaren in privaatrechtelijke overeenkomsten, de controle van het beheer, de advisering van deelnemers en de uitbetaling van de vergoeding voor aanleg en beheer. De agrarische collectieven maken hierbij maximaal gebruik van hun land dekkende administratiesysteem Scan-Office dat gekoppeld is aan het systeem van de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Indien de regeling de component herwaardering/gedeeltelijke afwaardering bevat heeft het agrarisch collectief de rol van intermediair en legt de provincie de afspraken met de grondeigenaar vast in een Kwalitatieve Verbintenis en betaalt de grondeigenaar uit.

Versterken samenwerking BoerenNatuur, LandschappenNL en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap

De focus van het ANLb ligt op dit moment vooral op het beheer. De aanleg van nieuwe groenblauwe dooradering is nu nog maar een beperkt onderdeel van het ANLb (alleen de randen). Gelet op de wens vanuit overheden om een impuls te gaan geven aan de realisatie van nieuwe groenblauwe dooradering op landbouwgronden is aanvullende kennis nodig bij de meeste agrarische collectieven. De landschapsbeheerorganisaties, die samenwerken in LandschappenNL, en Vereniging Nederlands Cultuurlandschap (VNC) zijn experts op het gebied van groenblauwe dooradering. Met hun advies en financiële ondersteuning zijn tienduizenden projecten gerealiseerd. Het advies is dat van deze expertise maximaal gebruik gemaakt moet worden en dat de agrarische collectieven en landschapsbeheerorganisaties en VNC nauwer gaan samenwerken om gezamenlijk het beste resultaat voor Nederland te realiseren.